

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és czétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A theologusok képzése kérdéséhez.

I.

Ha valaha volt, most van igazán sokszoros okunk arra, hogy a theologusok képzése kérdéssel foglalkozzunk; ha a lelkészi pálya embe-reinek valaha résen kellett állaniok, hogy megvédjék a régi vár falait az ellenséges csapatok ellen, melyek nzilt támadások közben is, rejték-úton közelegve is el akarják foglalni a mi egyházunk, a református egyház erőit, ma van különösen szükségök minden erejük kifejtésére, mert ellenfeleink ma hatalmasabbak mint valaha voltak, nálunk pedig sok szerencsétlen körülmény hatása következtében mintha teljesen meglazult volna az ellenálló erő, mintha oldott kéve szálaiként hulladoznánk szertesztét.

Nehéz szavak ezek egy olyan egyházi ember ajkairól, kit lelkülete eddig inkább az optimismus hívei közé hajtott, kit pessimistának egyetlen ismerőse sem tarthatott s nem is tartott soha.

Pedig nem is az utóbbi napok véghetetlenül szomorú, a legerősebb sensatió-számba menő rettenetes eseménye vezette tollamat a fentebbiek leírására, hanem a fejlődő, az egymásután következő dolgok láncolatának szemlélete adta ajkaimra az elmondott, diktálta tollam alá a leír: pár nehéz gondolatot.

Theologiai tanár vagyok. Istenem kegyelméből immár huszonhetedik esztendőmet kezdem meg e napokban tanszékemen.

Gyakorlati theologiai tanár vagyok, s mint ilyennek föltétlen kötelességem az, hogy nézzem egyházi életünk lüktető ereinek működését, hogy mint egyik orvos, rajta tartsam én is kezeimet a fájó betegség által ütött sebekben, s méltán várhatják tőlem is, hogy ajánljak gyógyfűveket a sorvasztó láz ellen, ha betegek vagyunk mindenestől fogva.

Fáj kimondanom, de kimondom azért nyíltan és őszintén, hogy nem vagyok megelégedve a mai lelkész-képzés eredményével.

Látom, hogy hittanhallgató tanítványaink nem fejtik ki ma már azt a komoly, azt a lelkiösmeretes munkát igénylő tanulói erélyt, a melyet a régebbiek fejtettek ki. Érezik talán ők is, hogy előttünk való végső számadásuk, lelkész-képességi vizsgálataik idején a kényszerítő körülmények hatása alatt mi, tanáraik is enyhébbek vagyunk hozzájuk, mint a milyenek elődeikhez lehetünk.

E b. lap legközelebbi számában annak szerkesztője, tehát egyik theologiai tanártársam (— hiszen mindenki tudja azt, hogy az E. L. betűk alatt Eröss Lajost kell értenünk —), a theologusok kibocsátása révén a tudományos lelkész-képzés érdekeinek figyelmen kívül hagyásáról, a lelkész-képzés szomorú hanyatlásáról vezércikkezik.

És ez nemcsak nálunk, debrecenieknél van ám így, de valószínűleg többi theologiai akadémiánknál is. Annál mindenesetre tgy van, a melyik már a másodéves hittanhallgatót, vagy a ki legfentebb a theologia másodévi tanfolyamát végezte még csak el, kibocsátja segédlelkész gyanánt s palástot enged vállaira venni, a mint erre, ha kellene, konkrét adatokkal is tudnék szolgálni.

Mi tőlünk, debreceniektől, nekünk theologiai tanároknak is kényszerű hozzájárulásával csak olyan hittanhallgatók bocsáttatnak ki, a kiáltó szükség parancsszavára, a kik a theologiai tanfolyam harmadik évét is teljesen befejezték.

De, Istenem, ezek is csak félig hallgathatták azokat a gyakorlati theologiai tudományokat, a melyek mégis inkább képesítik őket arra, hogy valamennyire meg tudjanak állani a gyakorlati élet nagy harcmezéjén. Nem hallgatták a kereszttyén erkölcsant, a teljes emberiélet nagy

problémái megfejtésének ezt a fontos tudományt; nem hallgatták vagy a lekipásztorkodást, ezt a lelkési működés és élet elveinek megismerésére eszméltető tudományt, vagy az egyházszertartást, a melynek ismerete nélkül igazán gépileges munkát végez az a nagyon ifjú Timotheus, mikor a prédikáláson kívüli egyéb kathedrai teendői körében mozog.

Második lelkész-képességi vizsgálataink színvonalának aláesése mutatja, hogy nagy baj van itten, a melyen minéi előbb, de mindenesetre segítenünk kell. Csak azért nem említem az első lelkész-képességi vizsgálatok színvonalának is súlyosodását, mert ez itt, mostani gondolatmenetem folyamán, kevésbé tartozik, vagy csak egy studium, a keresztyén erkölcsan révén tartozik közvetlenebbül, közelebről reám.

Változtatnunk kell theologiai tantárgyaink beosztása rendjén: egyes gyakorlati theologiai studiumunkat át kell a másodévre tennünk, — mert így, a hogy ma vagyunk, mikor a negyedéves hittanhallgatók közül néha ketten-hárman ülnek csak előttem, mert többi tanítványunk kibocsátást nyert, én nem vállalhatok felelősséget azért, ha ifjú lelkészeinknél mindinkább hiányzani kezd az érzék hivatásuk főnséges feladatainak megismeréséhez, s a tudás azoknak jól végrehajtásához.

Régóta el akartam én ezeket mondani, de most ellenállhatatlanul üz, hajt erre az az alka-

lom, hogy közelebb egy füzetet olvastam át nagy figyelemmel, a melynek ez a címe: „*Dr. Gidófalvy István kolozsvári kir. közjegyző felolvasása az önképzőkörökről, és az azt követő vita.*“

Ezúttal megismertetem e füzet tartalmát, hogy Isten segítségével egy hét múlva elmondjam az annak nyomán a theologusok képzése reformjáról lelkemben fakadt néhány gondolatot.

Említett felolvasásában elmondja az érdeemes szerző az önképző-körök előállításának történetét, hogy a mikor azok a múlt század elején és derekán létrejöttek, akkor még a fő- és középiskolázás nem volt a magyar nemzeti állam kiépítésének céljára berendezve, s a magyar állam nemzeti célját, a nyelv gyakorlását és fejlesztését és a magyar szépirodalom termékeit az önképző-körök szolgáltatták. Elmondja, hogy az önképző-körökre ma már, hogy csak a magyar nyelvet és irodalmat műveljék, nincs szükség, csak nemzetiségi iskolákban, mert ma épen a nemzeti irányú oktatás a mi középiskoláink célja, a magyar nyelv és irodalom tanítására teljes gondot fordítanak; hogy hiányzik ma az önképzőköröknek az étellel való kapcsolata, s az önképző-kör ma ujságíró csemetéket, színészt, poétát tenyészt, nem nevel.

Elmondván továbbá a szerző, hogy ma az iskolázott ifjabból kikerülő nemzedékkel kell pótolni a már-már kipusztuló s legnagyobb rész-

TÁRCA.

Pár szó Sylvester Doktor leveleihez.

Nagy lelki élvezettel olvasom Skultetushoz írott kedves tartalmu leveleit. Az a fenséges bibliai zamat mely átlengi sorait oly jól eső, oly felemelő reám nézve, mintha magával a Szent-könyvvel foglalkoznék. Tudást, ihletet és meglepedést kölesönöznek nekem e sorok; csak folytassa hasznos elmélkedését, Sylvester Doktor, nemcsak Scultetus, de velem együtt sokan élvezettel olvassák tudományos, evangéliumszerű elmélkedéseit . . .

„Az ó-testamentomban gyökerező egyházkeles hasznos vagy helytelen voltáról“ óhajt véleményt hallani „valamelyik dunamelléki elfogulatlan idősb szolgatárs“-tól, — Sylvester Doktor. Nem vagyok ugyan idősb; de „dunamelléki elfogulatlan szolgatárs“ vagyok én is, s így megengedi, Sylvester Doktor, ha a kívánt reflexió az én ajkaimról kél. Azért vállalkozom főleg e szerepre, mert jól tudom azt, hogy a Dunántul talán egyetlen egy „idős szolgatárs“ sem olvassa Sylvester Doktor sorait, s így felhívása pusztában elhangzó szó lenne. Már pedig ezt nem szeretném; nem azért sem, nehogy aggódó tépelődése valóra váljon! „Vajjon lesz-e majd ki mindezeket meghallja, s meghallván megszívleli s megszívlelvén hasznára is fordítja ugy önmagának mint azoknak kiket illet?“

Én „merem remélni“ — hogy lesz; mert az ilyen „cikkfélére“ ügyet vet más is, és haszonnal olvassa sok más velem együtt a Sylvester Doktor értekezését.

Én a dunamelléki egyházkeles, még a „jelen alakjában“ sem tartom „törlésre érdemes“-szokásnak — Sylvester Doktor. Nem többféle szempontból. — Először is azért, mert bibliaszerű, már pedig, Sylvester Doktor, velem együtt épen csak az ilyen „szokásoknak“ ad jogosultságot, melyek eredetüket a bibliában találják fel. Nem törölném el 2-szor azért sem, mert népünknek vallásosságát nagymértékben emeli, fenntartja, fejleszt, az egyházhoz való ragaszkodását erősíti. Nem törölném el 3-szor azért sem, mert ez nem tartozik az „ujszövetséggel ellenkező, vagy onnan nem indokolható szokások, fonákságok előítéletek, és balhiedelmek“ közé. — Csak „kellő lekipásztori bölcsesség alkalmazása szükséges, oktatás és nevelés, hogy megértsék és belássák“ — ez igazán fontos jelenség értelmét. Nem törölném el 4-sz r azért sem, mert asszony-népünk, mely felette megszokta az istenházának a látogatását, gyermekágyból való felkelése után, megbotránkozni a lelkész lelkiismeretlensége és kényelemszeretete felett (mert ennek minősítenék!) hogy tőle szívének ez óhaját is, miszerint az Urnak „lélekben és imádságban“ szolgálhasson az ő szabadításáért, megtagadja. Elegendő ok lenne ez a mi vidékünkön a kath. egyház propagandájának az emelésére, s arra, hogy tömegesebben hagyják el

ben elszegényedett középbirtokos osztályt, a mely annakidején falujának apja, a népnek jóakarátú ingyen tanácsadója, egyébként pedig a nemzeti élet gerince és fentartója volt; hogy a céltudatos nemzetmentési munkánál a felsőbb iskolát végzett egyén az az alap, melyre biztosan emelhetnők a magyar nemzeti épületet, ha erre kellőleg elő volna készítve; hogy a közpályára kilépő embertől a gyakorlati élet a kis emberek bajával való törődést és azok orvoslását kívánja, — de sem ezt, sem a kis emberekkel való érintkezés modorát ő meg nem tanulhatta, mert erre seholy senki sem figyelmeztette: arra az eredményre jut, hogy az önképző-körök az étellel kell kapcsolatotba hozni s eléjük olyan programot tűzni, a mely a társadalom mai igényeit szolgálja, úgy, hogy minden önképző-kör az iskolai tanításnak kiegészítőjévé legyen.

A társadalom érdekeinek szolgálatára pedig csak úgy készítenek elő felolvasó szerint az önképző-körök, ha azokban oly irányban vezetnék az ifjúság munkássága, hogy a fősúly a közgazdasági és szociális irányra essék, a mivel azok a hazának tennének nagy szolgálatot.

Az ilyen önképző-köri tanulmányok tárgyai lehetnének a felolvasó szerint egyes kisebb községek társadalmi és közgazdasági ismertetése, tárgyalása és bírálása, melyeknek anyagát a tanulmány-tevő községe képezné. Egyes községek közgazdasági leírása, parasztonographiák,

gazdaszövetség, gazdaszövetkezetek, gazdakörök tanulmányozása és ismertetése, különös tekintettel a gazdaságilag fejlettebb községekre. Ezen önképző körök tanulmányok helyes vezetés mellett felöllelhetnék a földmivelésügyi minisztérium szociális intézményeinek ismertetését, valamely kis község és egyes kisbirtokosok szempontjából is. Gazdasági törvények, megfigyelő állomások szervezete, feladata, a népszerű kiadványok tartalma, azok magyarázói és megszerzési módjai; a népjólétét célzó társadalmi szervezetek, szövetkezetek stb. céljának, eszközeinek ismertetése. Mindezeket úgy, hogy majd az országosan szervezett ifjúsági egyletekben, gazdakörökben, gazdaszövetkezetekben értékesíthessék, továbbá úgy, hogy olyan tanár bizássék meg az ilyen irányú önképző-kör vezetésével, kiben megvan a mások bajával való törődés hajlama, a kellő közgazdasági érzék és tudás. Az országos célt és eredményt csak úgy lehetne aztán a felolvasó szerint elérni, ha a közoktatásügyi miniszter akár leiratban, akár rendeletben, az összes középiskolákat, felsőbb tanintézeteket, szakiskolákat, theologiákat, tanítóképezdékét, különböző akadémiákat, gazdasági intézeteket felhivná arra, hogy az önképző-körök munkálkodását ilyen irányba tereljék.

Ez főbb vonásokban a Dr. Gidófalvy felolvasásának a tartalma, a lényege.

A felolvasáshoz a kezünkben levő füzet

hívunk egyházunkat, ott (a kath. egyházban!) erősen divó szokás az egyházkelés, az erős áramlat, mely a kath. egyház részéről e tekintetben is befolyásolja híveinket, magával ragadja a ref. egyház közönségét is, nem volna tanácsos a szokásnál fogva törvényessé vált intézményt eltörölni. Nem szerintem végül azért sem, mert én e szokásban nem látok sem dogmánk ellenes eselekvényt, sem babonára alkalmat nyújtó intézményt. Sőt azzal, hogy én érintkezhetem egy hívemmel ily fontos pillanatban, a hozzá intézett rövid beszédemmel csak növelhetem az ő hitét erősíthetem vallásos öntudatát. Imában hálát adunk az Urnak az Ő szabadításáért, s kérjük az Ő oltalmát segedelmét továbbra is, vajjon ezzel eselekszünk-e biblia-ellenes dolgot, avagy dogmánk tanításával ellenkezik-e ama rövid beszéd tartása, melyet az egyházakhoz intézünk?! En nem tudnék erre sehogy se igennel felelni.

Mig erre a vidékre nem jöttem soha sem volt alkalmam egyházkelési szertartást végig hallgatnom. Az első aktusra nehezebben készültem, ma az Ur megerősítette az én gyengeségemet s híveimnek oly nagy tetszése mellett végzem az ilyen funkciót, hogy nem akad egyetlen egy betegágyból felkelő nő, ki ne jönne velem imádkozni az Ur házába.

Vajjon ezek után észszerű avagy kíváncsi lenne-e az egyházkelés eltörlése a Dunamellékén?!
Ha már belekezdtem, legközelebbi levelének még egy paszszussát sem hagyhatom szó nélkül

Bocsánatot kérek, Sylvester Doktortól, hogy nagytudásu fejtegetésének menetét megzavarom igénytelen közbeszólással; de egyenes felhívása ment némileg. Az „idős dunamelléki” révén elmondhatom véleményemet.

„A keresztségnél fontos a keresztelési tanulmányhoz (vulgo; keresztszülékhez) intézett kérdés, a megkeresztelendő hitvallási nevelésére.” Sajnálom, hogy e sorokban nem értek egyet Sylvester Doktorral. Nem pedig azért, mert a *Keresztszülékhez intézett kérdések feltevésével csak az Istenházában kieroszakolt hamis és hasug ígéretek számát szaporítjuk!!* Rövid élettapasztalatom erre tanított; az élet, ha nézem, ezt diktálja nekem! Soha de soha se teszek tehát én kérdést a keresztszülékhez, csak megkívánom hogy a keresztelési actusnál jelen legyenek a k. szülék.

Kérem, Sylvester Doktort is, ne törjön pálcát e kívánsága mellett, mert a *hamiskeresztyének és hasug ígéretek száma ezzel is növekednék napról-napra.*

Most pedig, hogy amugy „hívatlanul ex abrupto” belementem a Sylvester Doktor tudományos szavainak bírálatába: — mély bocsánatot kérek. Tudom „az ilyen köznapki kitüntetésekre” — nem szolgál reá Sylvester Doktor cikke, de a lelkemben felmerült visszhangot sem nyomhattam el s hogy szaporítsam a „hirlapi meddő cikkezt.”

Egyebekben teljesen önnel vagyok, tiszteletre és mély hálára kötelez, Sylvester Doktor, nagytudásu levelezésével. (Léva.)

Birtha József.

szerint többen hozzászólottak, tanárok és egy lelkész is, s meglehetősen kidomborodott az a meggyőződés, hogy a sürgetett reform nem vonatkozhatik a középiskolák növendékei körében fennálló önképző-körökre, mert e növendékeknél még semmiképen sincsen meg az alap, a kellő tudás ahhoz, hogy ilyen nagy társadalmi kérdésekkel foglalkozhassanak, tehát csak a felső iskolák, az akadémiák és az egyetemek hallgatói között fennálló önképző-körök jövődő munkálkodására vonatkozhatnék a Gidófalvy javaslata.

Csiky Lajos.

Temetési énekeink a múltból.

Nagytisztelendő Uram!

Révész Kálmán úr a „Debreceni Protestáns Lap“ múlt évi 44-ik számában, azon alkalomból, hogy a tiszántúli egyházkerület által kiküldött bizottság elvégezve a temetési énekek revízióját, a javított kiadású énekeskönyv kötelező használata elrendeltetett, felmutatta számos halotti énekünk forrását és szerzőjét, s egyszersmind egy rövid felhívást intézett a nevezett lap olvasóihoz, hogy, aki mást, sőt többet tud, szinte adja közre.

Gondoltam s azért vártam is, hogy majd közelebből akadnak, akik a megszívlelésre nagyon méltó és indokolt felhívást figyelmükre méltatva, segítségül lesznek tudomásuk közzétételével a halotti énekek szerzőinek összeállításánál. Várakozásomban esalódtam.

Ime tehát, ami keveset én tudok, közre adom. Megjegyzem azonban, hogy sem a most revideálva kibocsátott, sem az eddig közkezen forgott kiadáshoz szorosan nem ragaszkodom, hanem rájuk való tekintet nélkül mutatom föl általában azon halotti énekeket, amelyek hitfelekezetiünkél — s részben a róm. katolikusoknál is — a legrégebb időktől fogva használatban voltak s nagy részben ma is használatban vannak.

1. *„Haggyjátok el hű keresztyének.“* Nemcsak sokban emlékezetes, hanem valóban abból a gyönyörű latin énekből van: *„Jam moesta quiesce querela.“* Megvan latinul és magyarul a löcsei énekes könyvben 1675. évi kiadás 443—445 lap.

2. *„Krisztushoz készülök szerelmes szüleim.“* Az eredetiben a Krisztus Ch-val van írva, s a 12. vers: *„Ékes lilionszál házánál én leszek.“* A 16. vers pedig: *„Parancsolta Isten, meg kellett lennie.“*

3. *„Édes szüleim hát engem mit sirattok!“* Az előbbennek folytatása, s a kettőnek versfejeiből ez jő ki: *„Czeglédi Pál édes Pannájáról.“* Ez a két ének s illetve búcsúztató a Kájoni féle r. kath. „Cantionale Catholicumban“ látható egészben. En Kőrösi István komjáti rektor művének vélem.

4. *„Krisztusnak hírei, kik most jelen vagytok.“* A versfőkből ez jő ki: *„Katherina“* Egészben megvan a löcsei énekesben s rövidítve a Kájoni-félében.

5. *„Figyelmetes keresztyének, kik ide gyűltetek.“* A versfőkből: *„Forgács Miklós leánya Éva Mária.“* E két részből álló ének s illetve búcsúztató egészben meg van a Kájoni-féle énekesben s ezt is Kőrösi István művének vélem.

6. *„Szörnyű halál.“* Latinból: *„Horrenda mors, tremenda mors.“* Egészben a latin és magyar a Kájoni-féle énekeskönyvben.

7. *„J-r temessük el a testet.“* Latinból: *„Mandemus istud nunc humo.“* Fordítá Szegedi Gergely; s megvan az énekes könyvében; a latin és magyar szöveg a löcseiben.

8. *„A nap eljő nagy haraggal.“* Latinból: *„Dies irae, dies illa.“* Latin és magyar szöveg megvan a löcsei és Kájoni-féle énekesekben, de más fordításban. Ugyancsak más a pápai halottasé is.

9. *„Már elmegyek az örömbé.“* Versfőkből: *„Miklós deák dolga.“* Megvan a löcsei és Kájoni féle énekesekben egészen.

10. *„Sok rendbeli próbák,“* egészben megvan a löcsei és Kájoni-féle énekesekben s a versfőből ez jő ki *„Stephanus Pathainus.“*

11. *„Midőn eljő az én óráim.“* Latinból: *„Sub horulae tempus meae.“* Mindkét szöveg a löcsei énekesben 424. és 451. lap.

12. *„Adj idvess ges kimúlást.“* A versfőkből: *„Andreas Desi. J. D.“* Meg van Szegedi Gergely énekeskönyvében, a löcseiben és Kájoni-félében.

13. *„Az örök élet mi légyen.“* Löcsei.

14. *„Az Ur Isten akaratából.“* Löcsei.

15. *„Bűnnek az ő zsoldja a halál.“* Versfők: *„Barovius plorat. L. S. J. H.“* Löcsei és Kájoni-féle énekes, de ez utóbbiban a versek változtatva s cserélgetve levén, a versfőkből *„Berenkius“* jő ki.

16. *„Bizonytalan voltát világ állapotának.“* Kájoni-féle mint régi éneket említi.

17. *„Christusnak hű keresztyéni.“* Löcsei és Kájoni-féle énekes.

18. *„Jaj mily hamar múlik viláig dicsősége.“* Kájoni-féle.

19. *„Ember emlékezzél utolsó napokról.“* Löcsei.

20. *„Ember emlékezzél a szomorú halálról.“* Irta Batizi András. Szegedi Gergely énekeskönyve, löcsei és Kájoni-féle.

21. *„Emlékezzél élő ember, Neked szól a holt ember.“* Löcsei é.

22. *„Emlékezzél meg ember Istenedről.“* Löcsei és Kájoni-féle é.

23. *„Ha gondolod élő ember te állapotodat.“* Löcsei és Kájoni-féle é.

24. *„Kegyes buzgóságtól viseltetett népség.“* Kájoni féle é.

25. *„Harc ember élete egész életében.“* Kájoni-féle é.

26. *„Kaszás e földön a halál.“* Latinból: *„Est Messor cognomento Mors.“* Kájoni-féle énekes.

27. *„Im látod a halál mindeneket lekaszál.“* Ugyanannak fordítása.

28. *„Isten hírei a kik vagytok.“* Löcsei és Kájoni-féle énekes. Az előbbiben levő ének vers fejei: *„Jesus vita D.“* Az utóbbié: *„Jesus. Atádi Fráter Ferenczé.“*

29. *„Jesus Kristus Isten fia.“* Versfő: *„Joannes Siderius.“* Löcsei, Kájoni-féle ének.

30. *„Jesus Kristus Istennék szent fia.“* Latin: *„Jesu Deus fiens homo.“* Latin és magyar a löcsei énekesben.

31. *„Körülvettek halálnak sérelmei.“* Versfő: *„Kodor Péter.“* Kájoni-féle é.

32. *„Megszabadultam már én a testi haláltól.“* Váradi, Szegedi Gergely és löcsei énekes. A váradi-ban ez olvasható az ének fölött: *„Christianus quidam“*

sacerdos ab Archiepiscopo combustus Anno Domini 1550.

33. „Szomorú a halál a gyarló embernek.“ Versfők: „Stephanus Keőreösi Rector Komjatiensis.“ Kajoni-féle énekes.

34. „Sok nyomorúsággal élte embernek.“ Versfők: „Siderius János írta.“ Lőcsei és Kajoni-féle énekes.

35. „Serkenj fel már ember bűneidből.“ Lőcsei.

36. „Véletlen embernek utolsó órája.“ Versfők: „Valentinus suus faciebat testamentum filii.“ Lőcsei és Kajoni-féle énekes. A lőcsei szerint: „Egy istenfélő főembernek Testamentoma, melyet tölt az ő fiainak és leányinak az ő halálos betegségében.“*

37. „Életemnek végső napját.“ Mint „régí“ éneket éneklék a r. katolikusok.

Váchartyán, 1904. aug. 24.

Őszinte tisztelője:

Földváry László.

TANÜGY.

Egyházkerületünk gymnásiumainak állapota az 1903/4. iskolai évben.

Egyházkerületünk gymnásiumai az állandó fejlődés útján vannak. A debreceni gymnásium ötödik párhuzamos osztályát nyitotta meg a folyó iskolai évben, a bősziroményi gymnásium a múlt iskolai évben nyitotta meg nyolcadik osztályát, s tartotta meg az első érettségi vizsgálatot. Csonka gymnásiumaink kiegészítése lázas gyorsasággal ment végbe. Most egy kis szünet állott be, mert a mily gyorsan nyitotta meg Békés és Bősziromény főgymnásiumát, ép annyira megfontoltan tesz meg minden lépést a főgymnásiummá fejlesztés fele a még ez idő szerint hat osztálylyal bíró karcagi és nánási főgymnásium fentartó-testülete. Előbbi számot vetvén az anyagi forrásokkal, csak az 1907/8-ik iskolai évben nyitja meg hetedik osztályát, az utóbbi pedig a bécsi béke három százados évfordulójával kapcsolatban tervezi a főgymnásiummá való fejlesztést.

Több új iskolai épület emelkedik, s több helyen gyarapodik a berendezés. Debrecenben két tanterem kapott teljesen modern berendezést, az 1904/5-ik iskolai évben pedig a tanterem berendezésére és javítására a több tanszakokkal együtt 11739/75 koronát fognak költeni. A szatmári iskola 41,000 korona államsegélyt nyert az épület átalakítására és berendezésére, Máramaroszigeten a főépülethez új szárnyat építettek, Békésen 180,000 korona értékű új épületet emeltek.

A lefolyt tanévben nagyobb alapítványok vagy adományok nem gyarapították az iskolai vagyont. Különösen a máramaroszigeti gymnásium érezte a közönség anyagi támogatásának hiányát.

Az ifjabb főgymnásiumok közül a mezőturi ünnepelte fenállásának negyedszázados jubileumát.

A gymnásiumok tanerőkkel a követelményeknek megfelelően el vannak látva, sőt az okleveles taná-

rok száma is csak két helyen nem megfelelő. A tanárihiány tényleges megszűnését bizonyítja az a körülmény, hogy már okleveles tanárt is alkalmaznak helyettes tanárként. A tanárok túlterhelése megszűnt, sehol sincs több órája egy egy tanárnak hetenként husznál. Az órák száma mindenütt 17—20 közt változik, legtöbb a tanár heti óráinak száma Máramaroszigeten és Békésen.

A mellék tantárgyak tanáraitól eltekintve Debrecenben működött 16 rendes, 3 helyettes és egy segéd tanár, Szatmáron 12 rendes, 2 helyettes, Bősziroményben 9 rendes, 3 helyettes, Máramaroszigeten 12 rendes, 1 helyettes, Mezőturon 12 rendes, 2 helyettes Hódmezővásárhelyen 13 rendes, 1 segéd, Békésen 8 rendes 3 helyettes, Kisujszálláson 13 rendes, egy helyettes, a hatosztályu nánási gymnásiumban 8 rendes 1 helyettes, az ugyanacsak hatosztályu karcagi gymnásiumban 8 rendes, 1 helyettes tanár.

Egyes tanárok akadályoztatása dacára a tanórák megtartásában nagyobb akadály sehol sem volt, feltűnően nagy azonban a helyettesített órák száma (450) Bősziroményben.

A gyakorlati tanárképzés kérdésének megoldására irányuló törekvés körébe esik Debrecenben az a szokás, hogy a tanárjelöltek heti néhány órát adnak a gymnásiumban, hogy magukat gyakorlatilag képezzék. A továbbképzés előmozdítására az utóbbi 6 év alatt négy tanár vett részt szünidei tanfolyamon, külföldi tanulmány uton pedig 3 tanár volt. A gyakorlati képzés körébe tartozik a legtöbb értesítő szerint már rendszeresített intézménnyé vált hospitalás is.

A tanárok irodalmi munkásságáról több értesítő beszámol. Legtöbben (12-en) munkálkodtak irodalmilag Debrecenben. Ha a tanárok társadalmi feladatait tekintjük, ennél fontosabbak a szabad lyceum szerű előadások, melyeket több tárgy köréből tartottak Debrecenben. Bősziroményben művészet történelmi és más tárgyu előadásokat tartottak, Békésen a skiptikonnal eszközöltek mutatványokat, Nánáson a kurue korból vették a népszerű előadások tárgyát. Karcagon a tanárok több közművelődési és más jellegű egyesületben fejtettek ki nagy tevékenységet. Máramaroszigeten többféle irányu felolvasásokat rendeztek.

A múlt iskolai év folyamán a féléves rendszerre mindenütt átmentek.

A görög pótló tanfolyam nem mindenütt egyformán vonzza az ifjúságot. Annyi kétségtelen, hogy még ez idő szerint legtöbb helyen a görög nyelvet tanulók vannak tulsulyban. Debrecenben 147 tanuló közül görögpótlót tanul 72, Vásárhelyen 121 közül 50, Mezőturon 82 közül 23, Kisujszálláson 79 közül 30, Máramaroszigeten 156 közül 79, Szatmáron az elmúlt évben kezdték meg a görög pótló tanfolyamot azonban 30 tanuló közül csak 7 jelentkezett görög pótló tanfolyamra. Legtöbb görög pótló tanfolyamot végző tanuló van Máramaroszigeten, legkevesebb Mezőturon és Szatmáron.

A vallásos nevelésre az utóbbi időben évről-évre nagyobb súlyt fektetnek. Általános szokás, hogy a tanárok vasárnaponként tanítványaikkal templomba mennek, évenként kétszer az Ur asztalához járulnak több helyen a megelőző napon bünbánati istenitiszteletra mennek, a téli hónapokban külön ifjúsági istenitiszteletet tartanak. Szépen bevált a Debrecenben alakított Ifjúsági gyülekezet intézménye. Az egyesület tagjai vasárnap délelőttönként összegyűlnek istenitiszteletra, mely éneklés, imádkozás, biblia olva-

* Ezen énekeket a régi debreceni halotti énekesből mind átvette Virágh Mihály dunamelléki püspök az 1778-ik évben Losonczy István által összeállított Halottas könyvből.

sás esetleg biblia magyarázából áll. „A gyülekezet összejövele mindenikén mint egy vezér eszmeként hangoztatta, hogy tagjainak dolgaiban egyedül Jézus legyen példány képe, s az ő tanítása szerint igyekezzenek fejleszteni az Istenben való hitet. Közbenközben elmélkedtek az istenítisztelet helyes módjáról éneklésről, imádkozásról.” Emellett a jótékonyág gyakorlására is sulyt fektettek. Járattak vallásos néplapokat és a vallásos könyvtárát gyarapították.

Máramarosszigeten a református iskolák régi szokását elevenítették fel, a mennyiben a tanulók felkelés, lefekvés, étkezés előtt és után imádkoztak, hétfőn reggel és szombaton este háziistenítiszteletet (preces) tartottak. Karcagon az iskolai ünnepeket istenítisztelettel kezdték s a tanulók vallásos olvasmányokat olvastak. Hódmezővásárhelyen a tanulók fele vasárnap a templomban volt, másik fele pedig a vallásos tanár vezetése alatt bibliát olvasott.

Hazafias ünnepélyekre az elmúlt iskolai év bő alkalmat nyújtott. Eltekintve a szokásos okt. 6. okt. 31. márc. 15. és ápr. 11-iki ünnepélyektől, legtöbb helyen megünnepelték Deák Ferenc születésének százados évfordulóját, ünnepélyt rendeztek az angol biblia társulat 100 éves fenállása alkalmából, s Jókai halála alkalmával gyászünnepélyt tartottak, több helyen volt Rákóczy ünnepély, s Debrecenben Petőfi emlékünnepélyt rendeztek.

Mint rendkívüli tantárgyakat legtöbb helyen tanították a francia nyelvet, gyorsírást és szabadkézi rajzot Mezőtúron, Hódmezővásárhelyen és Kisujszálláson zenét is tanítottak, Debrecenben és Mezőtúron ifjúsági zenekar működött.

A magyar írásbeli dolgozatok címei legtöbb értesítőben közölve vannak. A dolgozatok száma 27—35. közt váltakozik a négy felső osztályban. Nagy szerepet játszik bizonyosan az intézetek népessége, mert Debrecenben 27, Mezőtúron és Békésen 35 dolgozatot készítettek.

A tanulásbeli előmenetel végeredménye nagy hullámzást mutat. Debrecenben elégtelen osztályzatot nyert 704 tanuló közül 134, vagyis 19%, Szathmáron 282 közül 44, vagyis 12%, Bősörmenyben 173 közül 57 vagyis 33%, Máramaros-Szigeten 275 tanuló közül 96, vagyis 31,2% Karcagon 31,2% Mezőtúron 31,5% Nánáson 27,7%. Békésen 185 közül 32 vagyis 17%, Kisujszálláson 206 közül 33, vagyis 16%. Legkevesebb bukkott Szathmáron, Kisujszálláson, Békésen és Debrecenben legtöbb Bősörmenyben Mezőtúron, Karcagon és Máramarosszigeten. Óvakodjunk azonban az iskolai munka intenzívebb voltára következtetni a kevesebb bukási százalékból, mert a bukási százalék aránya száma évenként változik, s úgy látszik, hogy első sorban az anyag minőségével van összeköttetésben, különösen kisebb népességű iskolában néhány rossz tanuló is nagyon lerontja a kedvező arányt.

A tanulók magaviseleti osztályzatának megállapítása nem mindenütt történik ugyanazon mérték alapján, a nagy különbségek oka ebben keresendő első sorban. De némelyik osztály közszellemét nagyon megrontják egyes növendékek is. Ezen állítások az alábbi számokkal bizonyíthatók: Debrecenben a tanulóknak csak 12%-a nyert szabályszerű magaviseleti osztályzatot, Szathmáron 20,6% igazgatói megrovás 31 esetben fordult elő, tanárkari megrovás 9 esetben, tanács folytán elutasítottak egy tanulót, Bősörmenyben szabályszerű magaviseleti fokozatot nyert 9%, két esetben volt tanárkari megrovás, Mára-

marosszigeten szabályszerű volt a tanulók 19%-a igazgatói megrovás volt 10, tanárkari megrovás 5 esetben, Karcagon 39%-ra rugott a szabályszerű magaviseleti tanulók száma, kevésbé szabályszerű volt 17%. Igazgatói megrovás volt 6 esetben, tanács folytán elutasítottak 3, Mezőtúron szabályszerű magaviseleti volt a tanulók 28%-a, kevésbé szabályszerű 2,9%. Igazgatói megrovás volt 20, tanárkari megrovás 8 esetben. Kisujszálláson szabályszerű magaviseleti volt a tanulók 19%-a, Hódmezővásárhelyen szabályszerű magaviseleti volt 20%, igazgatói megrovásban részesült 16, tanárkari megrovásban 5, tanács folytán eltávozott 1. Nánáson szabályszerű volt a tanulók 13,27%-a, kevésbé szabályszerű 0,88% igazgatói megrovás 13, tanárkari 5, kizárás 2 esetben.

Legkevesebb szabályszerű magaviseleti tanuló volt Bősörmenyben, Debrecenben és Nánáson, legtöbb Karcagon és Mezőtúron.

Az igazolatlan órák száma is a magaviselettel van szoros összeköttetésben. Ezek száma nagyon változó. Szathmáron mindössze 15 igazolatlan óra volt, Bősörmenyben 21, Karcagon 13, Kisujszálláson 46, Hódmezővásárhelyen 120, Nánáson 22.

Nem mulasztott egy órát sem Szathmáron 91 tanuló, Bősörmenyben 47, Karcagon 49, Hódmezővásárhelyen 50, Nánáson 31 tanuló.

Az érettségi vizsgálatok eredménye következő: Debrecenben a vizsgára jelentkezők közül nem nyert érettségi bizonyítványt 26%, Szathmáron 13%, Bősörmenyben 36%, Máramarosszigeten 24%, Mezőtúron 15%, Békésen 26%, Kisujszálláson 13%, Hódmezővásárhelyen 26%. Legtöbb jelentkező nem nyert bizonyítványt Bősörmenyben, legkevesebb Szathmáron és Kisujszálláson.

A tanulmányi kirándulások már általánosakká váltak. A debreceni tanulók a kassai erekye kiállítást nézték meg és Széphalmon Kazinczy sírjánál is lerótták kegyeletüket, a Kolozsvár vidékére tervezett kirándulás azonban a vasuti közlekedés szünetelése miatt elmaradt. A mezőtúriak és nánásiak Erdélybe rándultak ki. A máramarosszigeti tanulók több kirándulási terve meghiúsult az anyagi eszközök hiánya miatt, azonban a nagyboeszkői szóda és vegygyárat így is megtekintették.

(Folyt. köv.)

Válasz „Biharinak.”

„Biharinak” meleg ügyszeretetre valló cikkével nem mindenben értek egyet. Helyesen emeli ki, hogy a gyakorlati képzést még a tanárképezdei gyakorlatoknál is mellőzik. Az is igaz, hogy legtöbb kezdő tanár ez idő szerint volt tanárainak módszerére visszaemlékezve próbál magának saját módszert alkotni és hogy kiváló módszerrel dolgozó tanáraink sem az egyetemi képzésnek köszönhetik módszerüket. De nem ismerem el, hogy a magántanításnak a tanárjelölt esetleg több hasznát vehető, mint a nyilvános praxisnak. Nem az igazgató néhány látogatásán fordul meg a gyakorlati év jelentősége, hanem azon, hogy a napjainkban már mindig nagyobb mérvet öltő hospitálás révén a jelölt megfigyelheti tanártársainak a módszerét és az egész iskolai életet. A magántanításnál mindez lehetetlen. De meg ma már, a természettudományi és fizikai tanításról nem is szólva, kisebb nagyobb mértékben minden tantárgy tanításánál nagy szerepet játszik a szemléltető és más

tanesszközök használata, a mit a magántanításnál nem figyelhet meg a jelölt.

A gyakorlati évet töltő jelölt anyagi segélyezéséről pedig nem azt mondtam, hogy még ha pénzünk volna rá, akkor se segélyezzük a jelölteket. Abból a ma már kialakultnak mondható nézetből indultam ki, hogy az államtól hiába várjuk az összes jelöltek gyakorlati kiképzésének költségeit, a református iskolák pedig sok más terheik mellett ilyen áldozatot aligha fognak hozni. Azonban ennek dacára se higgye „Bihari“, hogy „lassan csupán a kenyérkereseti pályát kereső, minden hivatásérzet nélküli, kellő anyagi erővel rendelkező hallgatók lépik el a tanári pályát.“ Ezen állításhoz sok szó fér. Mikor még én az egyetemen voltam, nem állott rendelkezésünkre a mensa s a tandíjelengedés sokféle módja, mint a mai hallgatóknak. Higgye el azt is „Bihari“, hogy átlag mi talán még szegényebbek voltunk, mint a mai hallgatók, s a tanügy iránti meleg szeretet mégis erre a pályára vonzott bennünket.

Központi jellegű iskoláknak a gyakorlati képzés céljaira való kiszemelését „Bihari“ nem tartja célszerűnek, mert épen az ilyen jellegű iskolák pályázatai nem vezetnek kellő eredményre. Ez az ellenvetés csak látszólag súlyos, mert annak bizonyítékául, hogy a gyakorlati képzés ilyen irányú szervezése esetében, sőt még e nélkül is mindent el fognak követni központi jellegű iskoláink arra nézve, hogy pályázataik eredményesek legyenek, felhozom azt a tényt, hogy pl. a tiszántúli ref. egyházkerület még a múlt év folyamán véleményt kért a debreceni ref. főgymnasium tanári karától az iránt, hogy mimódon lehetne a legjobb tanerőket megnyerni a debreceni főgymnasium számára. Hiszem, hogy az egyházkerület vezetősége a gyakorlati tanárképzés ilyen természetű megoldása nélkül is megteszi ez irányban a maga kötelességét.

„Bihari“ a budapesti és kolozsvári középiskolák segélyével óhajtja megoldani a gyakorlati kiképzést, olyanformán, hogy a jelöltek egyetemi tanulmányaikkal kapcsolatban hospitálásokat végezzenek az egyetem székhelyén levő középiskolákban. Az egyetemi képzéssel kapcsolatos hospitálásokról én is beszéltem. Amde nem értek egyet „Biharival“ abban, hogy a nyilvános iskolában töltött gyakorlati év csak önképzésül szolgáljon, a mely alatt kiváló neveléstani írók műveit megismerheti a jelölt. Szerintem a gyakorlati évet is fel kell használni a jelöltnek a szaktárgyak módszerébe való gyakorlati bevezetésére, úgy a mint ezt az eddigi hozzászólók egyértelműleg hangsúlyozzák. Csak ilyen sokoldalú gyakorlati kiképzéstől remélhetünk sikeres tanári munkát!

Paedagogus.

KÖZÉLETÜNK.

Gondolatok az egyházkerületi jegyzőkönyv felett.

(Folytatás.)

A „Fonciere“ számadásánál magához a jelentéshez a jelen körülmények között nincs semmi különös megjegyzésünk. De a jövőre nézve hangsúlyozni kívánjuk, hogy a tűzbiztosítást egy egyetemes egy-

házi tűzbiztosító pénztár által kívánók eszközölni, mely eszmének már eddig is voltak mozgatói. Reméljük, hogy, míg a mostani szerződés lejár, talán meg is fog érni ez az eszme. Mire való annyi sok jó egyházi pénzt egyes élelmes intézeteknek kidobni? Meg kell alapítani mielőbb az országos tűzbiztosító intézetet. Ebbe fizessenek az egyházak; ez fizesse az esetleges károkat. A tiszta haszon esztendő végén a kerületek között szétosztassák; majd meg fogjuk látni, hogy az eddiginél jóval több hasznát fogják venni a kerületek.

A liturgia egységesítésére vonatkozó határozatnál megjegyzésem az, hogy a lelkészek beiktatását, valamint a püspökök beiktatását is kötelező formával egységesíteni kellene. Szinte megkívánja az egyházi közérzet, hogy a gyülekezet új lelkésze árván ne eresszék fel új szöszékébe, új gyülekezete elé. Az e téren divatozó sokféle eljárást vagy törölni, vagy rendszeresen szabályozni kell. A lelkészek felavatásáról a javaslat nem is szól. Ez kerületünkben igen szép ünnepélyességgel folyik. Talán alig van ennél szebb szertartásunk. De baj aztán az, hogy ez is a hány kerület annyi féle. E szertartást is szabályozni kellene és pedig abból a térdeplést határozottan száműzni kellene, mint bibliellenest. A bibliában ugyanis van szó kézrátételről, de a térdeplésről szó sincs. Fureszt néz ki, hogy mi református lelkészek hiveinknek nem engedjük meg a térdeplést, magunk azonban letérdepelünk a felavatás alkalmával. Szemrehányást hallottam már ezért több intelligens református embertől, miért is e pápistás tempó liturgiánkból kiküszöbölendő. Ha hiveink nem térdepelhetnek, mi se térdepelgessünk! Az antióchiai vének kézrátétellel küldték el Saulust és Barnabást, de nem térdepléssel. (Csel. XIII. 3.) A kézrátételt térdeplés nélkül is lehet eszközölni, a kettő nem okvetlen tartozik össze.

Mit szóljunk azon általános ledorongoláshoz, melyben az új énekeskönyv részesül? Gondoljuk csak meg, hogy van e egyáltalában tökéletes emberi mű? Hiszen fogyatkozásai lehetnek s kétségkívül vannak is a próba énekeskönyvnek; de talán azt állítani, hogy olyan sincs mint a régi, sok a jóból. Ez a több évi buzgó munka eredménye? Tegyük fel, hogy teljesen hasznavehetetlen s, ha már most egy több évig működő bizottság egy ilyen állítólag hasznavehetetlen munkát hozott létre, avagy egy újabb munkával talán rövidebb idő alatt képesek lennének-e jobbat állítani elő? Igenis a jelen körülmények között meg lehetünk azzal elégedve. Több hibái helyrehozása után egyelőre használatba vehetjük azt. Vissza kell venni a katechismusi énekeket s a régi megszokott szöveget nem kell minden áron kiforgatni, hanem, mint a bibliarevideálók eselekedtek, lehetőleg ragaszkodva azokhoz: e módosítással elfogadható lesz az.

A tanárválasztó végzéshez jut eszembe némi megjegyzés. Ujabbán szaporodnak a tanári székek. Régi erők nyugalomba vonulnak, új erők lépnek sorompóba. Sajnálattal látjuk a régi erők kidöltét; örömmel látjuk az iskola szép fejlődését. De a tanári székek betöltésénél azt óhajtánók, hogy az egyházkerület, a mennyire lehetséges, legalább az egyenlő minősítésűek közül, elsöben a Debrecenből kikerült ifjakat választaná be. Nincs ugyan az ellenkező téren se rossz tapasztalatunk; de talán azt hisszük, nem esalódunk, midőn azon feltevésben vagyunk, hogy

egy iskolának szellemi gyermeke mindig nagyobb szeretettel és ragaszkodással fog csüggeni azon iskola ügyein, melynek szellemét és hagyományait annyira ismeri, hogy szinte a vérében van az illető iskola szelleme, hagyománya, esetleges rossz oldalai, melyeket ösmervén talán azoknak javítására törekszik. Talán éppen valamelyik nyugalombavonuló teljes erő egyik jeles tanítványa, ki még talán a nyugalomba vonulónak szellemét is tovább képes plántálni. Talán a nyugalomba vonulónak is jobban esnék ez, mintha egy soh' se látott vagy hallott idegen lép az ő szellemi örökébe. Amennyire lehetséges tartsák azt szem előtt az intézők. Ez áll minden iskolára. Minden iskolának megvan a maga multja; megvannak szellemi hagyományai. Aki e szellemet már diák korában magába szívta, kétségkívül hűbb letéteményese ama szellemi kincseknek, mint aki csupán kenyérkereset szempontjából lett az iskola tanára. . . Igy azt hisszük, hogy egy Karsa Istvánnak leghivebb utóda lenne egy jeles Karsa tanítványa. Kár, hogy erre nem sok figyelem adatik a tanárválasztásoknál. Természetes azonban, hogy ezt nem feltételben norma gyanánt ajánljuk, csak amennyiben a körülmények azt javasolják, vagy megengedik. Mert ám ez is valami Szomorú dolog, mikor valamely intézet tanára nagyobb szeretettel csügg egy másik intézeten, mint amelyben működik.

Az egyetem ügyénél eszembe jut, hogy valaki a „Magyar Szó“ ban azon eszmét vetette fel, hogy a tiszántuli lelkészek és tanítók tennének egy 100,000 koronás alapítványt. Azóta sem volt alkalmam, hogy ez üggyhöz hozzászóljak. Más sem szólt. En ez eszmét igen jónak találom, s, mint a collegium szellemi gyermeke, ki hő szerelemmel csüggök annak boidogulásán: ez indítványt pártolnám. Szép hála, valódi „monumentum aere perennius“ lenne ez az „alma mater“ iránt. Hogy a dolog annál könnyebben menjen s esetleg kellemetlen ellenvetéseknek eleje vétessék: csak a Debrecenben tanultakat szólítanám fel, a másutt tanultakat csak akkor, ha önként felajánlanak hozzájárulásukat. A subscibáló könyv a központban utbaigazit. Sőt, mivel nemcsak lelkészek és tanítók kerülnek ki a kollégiumból: ilyen felhívással lehetne fordulni a kollégium többi fiaihoz is. Miért ne hálálhatná meg a gyermek néhány fillérrel az édes anyától vett anyagi és szellemi kincseket?! Bizony csak parányi, elenyésző kamatocska lenne az egész. A járulékokat az egyházlátogatóság szépen beszédné. Annyival is inkább megtehetnék ezt, mert hisz ujabban mind a lelkészek fizetése a kongruával, mind a tanítók fizetése a korpótlékkal emelkedett. Evi 10—20 k-át áldozni a kedves emlékü „alma máternek“ ugyan ki vonakodnék? És ez egyik állandó forrását képezné az egyetemi alapnak s, hogy idővel hova felszaporodhatnék könnyű kiszámítani. Nagy tőke — és mégis az elvett szellemi kincseknek parányi kamatja!

(Folyt. köv.)

Elismerést az érdemeknek.

E b. lap 35-ik számában a „Különfélek“ rovatában egy rövid közlemény jelent meg, mely a felső-szabolcsi egyházmegyében Nagyságos Ujfalussy Béla úr lemondásával megüresedett tanácsbírói állás betöltéséről szól. Egyházkerületünk főjegyzőjének érdemeit mindnyájan tudják, kik az egyházi élet mezején is-

merősök. Az ő ügybuzgósága, lelkes kálvinistasága, keresztyén hite, puritán vallásossága sokkal jobban tündökölnék, mint hogy azokról szólni kellene. Beszélnek arról a f.-szabolcsi egyh. megyei gyűlések évkönyvei. Csak sajnálnunk lehet tehát, hogy az ő szűkebb körű, de régiebb munkássága teréről lelép. E sajnálkozásunkat csak fokozza az, hogy betegsége érlette meg benne a tanácsbírói tisztéről való lemondás gondolatát. De van, a mi vigasztal. Mint egyházkerületi világi főjegyző, ő tovább is a mienk marad; másfelől meg utódjául, mint az említett közleményből olvassuk, olyan férfiú van kiszemelve, kinek megnyerhetése a legnagyobb örömet okozhatja a valódi érdemet becsülni tudók körében.

Degenfeld Pál gróf úr egyike azon világi főurainknak, kiknek méltóságát nem a cím-nem a vagyon adja meg, hanem azon lelki nemesség, mely minden koronánál szebben ragyog. Kicsiny vagyok én ahoz, hogy az ő érdemeit kellőképen méltányoljam, nincs is szüksége arra a gróf úrnak azok előtt, kik őt közelebbről ismerik. A közügy érdekében azonban mégis helyénvalónak látom, hogy, habár halvány vonásokkal is, néhány sorban kifejezést adjak azon örömmek, mely az érdem elismeréséből szívemben támadt.

Az irás szerint: A gyertyát nem azért gyújtják meg, hogy a véka alá rejtse, hanem, hogy a gyertyatartóra tegye és fénylődjék mindenkinek, kik a házban vannak. Degenfeld Pál gróf úr ilyen gyertya, arra hivatva, hogy mindenkinek fénylődjék. Majduem 10 esztendeig voltam lelkésze azon egyháznak, melynek ő főgondnoka. E 10 év alatt bő alkalmam nyílt arra, hogy az ő nemes lelkébe bepillantassak, cselekedeteinek közvetlen tanúja, ismerője legyek. És én mondhatom: méltó unokája a nagy Degenfeld Imre grófnak. Az a vallásos érzület, minden egyházi dolgok iránt való meleg érdeklődés, áldozatkészség, rendületlen hithűség, erős hazafiúi érzés, népszerűség hajhászása nélküli demokratikus gondolkodás, mely a Degenfeld családot általában jellemzi, benne egyik legkiválóbb képviselőjét mutatja fel. Nem vonakodik ő sehol sem, ahol jót tehet, hol közséje, egyháza, hazája jólétét előmozdíthatja. Csak egy pár ténnyt említek, melyek minden szónál szebben beszélnek.

Midőn évekkkel ezelőtt a téglási egyházi adózást rendeztük, Oméltósága előre kijelentette: ő ugyanazon adókules szerint akar fizetni, mint az egyház más tagja. Igy jött létre aztán amaz adókules, melynek alapján, ha jól emlékszem Oméltósága a téglási uradalomra kivetett állami egyenes adónak egyházi adó fejében 27%-át fizeti. Ime a gyertya. Ime a követendő szép példa. . . Ekkor pedig még — megjegyzem — szóban sem volt az egyházi adó ügyének rendezése, mely ma már fogva tartja a lelkeket. Oméltósága önként magára vállalta az adót, mert ez az igazság, mert ő értette a biblia igazságát; a kinek több van, adjon többet, egymás terhét kölcsönösen hordozzátok. Tudtommal senki sincs hitsorsosaink között az egész országban, ki oly nagy összeggel járulna egyháza költségeihez mint ő, pedig nyilvánvaló az is, hogy nagyon sokan vannak, kiknek több vagyonuk van. . . Majd fogyasztási szövetkezetet szerveztünk. Pénzünk még nem volt elég. Egyszeren szóra: ezreket adott. Igy tette lehetővé, hogy az én időmben egy virágzó szövetkezet jött létre, melynek célja

nem a nyerekedés, hanem egyes egyedül a nép anyagi jólétének előmozdítása volt.

Mondhatnék még többet is. Felemlíthetném az ingyen telket, melyet a harmadik iskola felállítására ajándékozott; szólhatnék azon tettéről, midőn egy szomszédos község ref. gyülekezetének — melynek előjárói évek hosszú során nem vetettek rá egyházi adót — mint külbirtokosra, midőn végre eszükbe jutott visszamenőleg kérni — Ó minden szó nélkül — 10 esztendőről kifizette azt; megemlíthetném azon számtalan jócselekedetét, melyről csak a postai levélnyek beszélnek. De minek. Meg vagyok győződve, hogy e sorokért is neheztelést nyerek, mert a gróf úr nem azért tesz jót, hogy a világnak üssön vele cégiért hanem azért, mert szereti az embert szereti az igazságot, szívesen tesz jót, ahol csak lehet.

Régen elmondhattam volna én mindezeket. Mig ott vollam, nem tettem, mert a hizelkedésnek még gyanujától is irtózom. De most, midőn Isten akaratából utam másfelé vezetett: jól esett lelkemnek elmondani, mégha mindjárt a gróf úr részéről visszatevészel találkozom is, mert a *gyertyát nem azért gyújtják meg, hogy a véka alá rejtsek, hanem hogy a gyertyatartóra tegyék*, Elismerés a felsőszabolcsi egyházmegyének, mely Őt a tanácsbírói tisztségre emelni óhajtja. Önmagát tiszteli meg első sorban, ez bizonyos. Semmi mást nem tesz, mint hogy megadja az elismerést az igazi érdemeknek.

Öcsöd, 1904. szept. 8.

Csapó Péter
ref. lelkész.

A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A bihari ev. ref. egyházmegye f. hó 8 án tartotta Nagyváradon a vármegyeháza dísztermében Sulyok István esperes és Ritoók Zsigmond egyházmegyei gondnok kettős elnöklete alatt őszi közgyűlését. Az esperes buzgó imádsággal megnyitván a gyűlést lendületes szavakban emlékezett meg azon súlyos veszteségekről, melyek egyházkerületünket három egyházmegyei gondnok elhunytával érték. A nyomtatásban megjelent esperesi jelentés részletesen beszámolt az egyházmegye szellemi és anyagi állapotáról. Mig egyfelől örvendetes tudomásul szolgált az esperesi jelentés azon pontja, a mely kimutatja, miszerint egy év alatt a kegyes adományok és hagyományok összege 10,388 kor. 99 fillérre rug, addig leverő hatású volt a gyűlés tagjaira az évről-évre növekedő vadházások számáról szóló kimutatás. Megemlékezett a jelentés végül Biró János tanácsbíró elhunytáról is, a ki 40 évig lelkészkedett Örvénden s 22 évig volt tanácsbírája az egyházmegyének. A közgyűlés intézkedett helyének betöltéséről.

Az esperesi jelentés tudomásvétele után az időszaki tanács tagjával Csák Máté nagyvárad, az országos lelkészi gyámintézet vizsgáló bizottságba pedig Nádudvari Lajos borsi lelkész választott meg.

Nagyobb vitát keltett a számvevőszéki elnöknek négy egyházközség hiányos számadásaira vonatkozó betérjlesztése. A közgyűlés a csatári egyházba azon határozattal küldte ki a rendeletben számadások felülvizsgálások végett Csák Máté és Hegyesi Márton tanácsbírákat, hogy ha a számadások rendben nem találhatók, a számadást vezető lelkész vagy gondnok ellen a fegyelmi vizsgálat azonnal megindítandó. A három egyházközség a számadások

pótlásának az espereshez való betérjlesztésére utasított.

Felolvastattott a szavazatbontó bizottság jelentése a zsinati képviselőkre beadott szavazatokról. A jelentés szerint megválasztottak zsinati rendes tagokul: Sulyok István, Ritoók Zsigmond; pót tagokul: Csák Máté és K. Nagy Sándor. Az egyetemes lelkészértekezlet felterjesztései közül legfontosabb volt az egyházmegyei közgyűlés által is elfogadott azon indítvány, hogy a kongruás lelkészek a gyámpénztár által az országos gyámoldába befizetett 10% belépési és 2% járuléki illetéket kongruájok után fizessék vissza. Egyszermind elhatározottat a lelkészi javadalmaknak újból való felbecslése. A beregi egyházmegyének azon időszertlen s gyenge érvekkel támogatott javaslata felett, hogy a tiszántuli egyházkerület 3 részre osztassék, a közgyűlés egyszerűen napi rendre tért.

A tanügyi bizottság felterjesztette jegyzőkönyvében az egyházkerületi tanterv sürgős revisióját, ezzel kapcsolatban új tankönyvek készítését kívánja azon kikötéssel, hogy a tankönyvek mérsékelt árban bocsátandók a felekezeti népiskolának különben is többnyire szegénysorsban levő növendékei számára és hogy a tankönyvek approbálásánál az eddigi monopoliumos rendszertől eltérőleg az egyházmegyei tantestület véleménye is kikérendő. Ugyancsak a tanügyi bizottság előterjesztése folytán a terményben fizetett tandíjak beszédésének végső határidejéül január 1-je tüzetett ki, a midőn a hátraléknak megfelelő összeg a tanítók részére az egyház pénztárából fizetendő ki. A tanítótestület részéről egyházmegyei képviselőül 3 évre megválasztottak Eszenyi Károly és Péresi Lajos tanítók, a kiket is a közgyűlés igazolt.

Örvendetes tudomásul szolgált a nagyvárad, ev. ref. leányinternátus 1903/904. évi jelentése az intézet szellemi és anyagi állapotáról. A kitűnően vezetett virágzó intézetnek az elmúlt iskolai évben 38 növendéke volt. Ezek közül 16 lelkész, 10 tanító és 12 különböző foglalkozású szülők gyermekei voltak, vallásra nézve: 33 ev. ref. 2 ág. h. ev. 3 róm. kath. volt. A statisztikai adatok feltüntetése mellett megemlékezett a jelentés azon eljárásról is, amelyet az intézeti igazgatóság a vallás-erkölcsi nevelés, a hit-hűség ébrentartása s a zenei ismeretek előmozdítása érdekében tett. Az intézet költségelirányata az 1904/905. isk. évre; Bevétel: 15,316 kor. kiadás 12,951 kor. maradvány 2355 kor.

A 113/1904. sz. egyházkerületi végzésnek megfelelőleg a Nagyváradon felállítandó tanítónőképző intézet nagybizottsága részletes felterjesztést intézett az egyházkerületi tanügyi bizottsághoz s e jelentést tudomásvétel és pártolás végett az egyházmegyei közgyűlés elé is terjesztette. A jelentés általános örömet keltett azon értesítésével, hogy a tanintézet épületének az építéséhez, a melyre 60 ezer korona van előirányozva, hozzákezdtek s így remélhető, hogy a tanítónőképzőintézet az 1905 szept. havában megnyílik. Egyben az intézeti bizottság egyik tanerő javadalmazásul az egyházkerületi közgyűléstől évi 3600 korona segélyt kér, a mely nélkül a szép és magasztos cél nem valósítható meg.

Felolvastattott a révi lelkésznek évi jelentése a gondjára bízott missiói körről, a mely egészen consolidálva van s abban a reformátusság, illetve a magyarság ügye szépen halad elő. Lelkész 40-szer lá-

togatta meg egy év alatt a 345 lélekkel bíró missió kört. Tudomásul vette a közgyűlés a tanítótestület gyám-, köz- és segélypénztáráról szóló számadását. A fugyivásárhelyi egyháztanács ellen az iskolai építkezések körül felmerült szabálytalanságok miatt vizsgálatot rendelt el a közgyűlés. Tudomásul vétettek a lessi, nagyváradai és váncsodi lelkészek jelentései a filiák látogatásáról.

A darvasi tanítót Solyom Józsefet a közgyűlés megerősítette s tőle az esküt fölvette. Engedélyezte a esökmői iskola átalakítását, a darvasi templom és torony kijavítását, ellenben a pelbárthidai ócska iskolaház eladhatását a canonica visitatio által adandó véleménytől teszi függővé. Nem engedélyezte Örvéndnek a tanítói földből egy hold eladhatását. Kissebb ügyek elintézése után a közgyűlés berekesztetett.

A délután tárgyalás alá került bírósági ügyek között legnagyobb érdeklődést keltett Nánássy Imre m.-telkii lelkész ügye. Ugyanis hívei ellene a régóta húzódó legelőügyből kifolyólag több vádpontot adtak be különösen dr. Krüger Aladár nagyváradai ügyvéd közbenjárására. Ez az ifjú ember mint a klerikalismus szekértolója szeretne a zavarosban halászni s ezért — bár láthatta a vádak tarthatatlanságát — hallatlan buzgóságot fejtett ki ebben az ügyben, compromittálni igyekezvén lelkészt, még a nagyváradai lapokban is. Természetesen nagy érdem volna Mezőtelkit katolikussá tenni! Az egyházmegyei bíróság azonban fölmentette az összes vádpontok alól a lelkészt s így fényes elégtételt adott annak a meghurcolt férfiúnak, a ki egyházát fáradhatatlan munkásságával oly virágzóvá tette.

Délben a közgyűlés tagjai a Széchényi vendéglőben közös ebédre jöttek össze.

Körösvölgyi.

A felső-szabolcsi egyházmegye őszi közgyűlése.

1904. szept. 7—8. napjain tartatott Kisvárdában; Görömbei Péter esperes, Gencsy Albert gondnok elnöklete alatt.

Jelen voltak: Vay Péter, Jármy Miklós, Gróf Vay Gábor, Mezőssy Gusztáv, Dr. Mezőssy Béla világi, Keresztessy Sándor, Nagymáté Albert, Nagyváthy Ferencz, Andrásy Kálmán, Rácz Gyula, Porzsolt Ádám egyházi tanácsbírák, az egész jegyzői kar s lelkészek és tanítók szép számmal.

A gyűlést megelőző nap előértekezlet tartatott, amelyben az ügyek alaposan megbeszéltevé, a másnapi gyűlésen könnyebben és gyorsabban tárgyalhatók voltak.

A gyűlés esperes ur igen szép imájával és történelmi vonatkozásokkal s a 300 éves mult gazdag tanulságaival ékesített megnyitó beszédével kezdődött, a melynek vezérgondolata az volt, hogy mint a Boeckay idejében, úgy ma is egyházunk története a legszorosabb összeköttetésben áll hazánk történetével s a kettő érdeke között ellentét, vagy összeütközés, mint a multban nem volt, úgy a jelenben sem képzelhető. Mind az ima, mind a megnyitóbeszéd egész terjedelmökben jegyzőkönyvben fognak megörökíttetni. A gyűlési tagok számbavétele s igazolása után az esperesi időszaki jelentés olvastatott fel, a mely szintén jegyzőkönyvbe vétetett egész terjedelmében; ennek a nagyközönséget inkább érdeklő pontjai a következők: Horthy István, ur ki azóta jobblétre szenderült, még életében 100 koronát adott

a döghei és gégenyi építkezésekkel küzdő egyházainknak, a mely adomány e megyénk részéről megfelelő elismerésben s jk. megörökítésben részesült. Vég János berkeszi lelkész 50. éves lelkészi működésének évfordulóját ünnepelevén, egyházmegyénk is sietett a jelentés javaslata szerint feltenni a kor s munka terhe alatt roskadozó öreg lelkész homlokára az elismerés koszoruját. A nyiregyházi ág. hitv. evang. főgymnáziumban a ref. növendékek vallásvizsgálja alkalmából az igazgató és lelkes tanári kar részéről tanusított testvéri szeretete valló szíves fogadtatást sietett egyházmegyénk megfelelő szíves köszönettel honorálni, a melyre annyival is inkább reá érdemesítette magát ez a derék tanári kar, mivel évtizedek óta atyai gondoskodást s testvéri jóakaratot tanusít az ott tanuló ev. ref. fiaink iránt s a legujabb időig azoknak vallásos neveléséről is gondoskodott.

Örömmel vette egyházmegyénk a tényői egyházból Blau Pál izraelita vallásu nagybirtokos 427 korona adományáról; úgy szintén a keeki egyház híveinek 1155 kor. önkéntes adományáról s ugyanitt Tóth Imre és neje Szőlőssi Eszter 912 kor. adományáról, a mely összegek keeken harangok öntésére áldoztattak és használtattak is fel.

Szintén jóleső örömmel értesült arról a nagy szabásu építkezésekről, a melyet a kis 430 lelket számláló Komoró egyh. község végbevitt 14—15000 korona öszköltséggel. Szalánczy Bertalan főgondnok, az építkezések tervezője s irányítója, Czövek János a fáradhatatlan lelkész s Balogh Antal gondnok egyházmegyénk elismerését oly igen kiérdemelték. Itt nagyobb önkéntes adománnyal segélyezték az építkezést Szalánczy Bertalanné 250 k Soltész Emilné 100, Jármy Miklós 50, Reich Sámuel 50, Révész Menyhért közjegyző 200, Balogh János 400, és Juhász Aron 100 koronával.

Esperesi jelentés szerint nyiregyházai leányintézetünk javára is jött jelentős adomány, Dr. Horváth József e. m. világi jegyző urtól 150 kor., a melyet megválasztatása alkalmából mint szívesen tett adományt örömmel köszönettel fogadott e. megyénk.

Részvétellel értesült e. megyénk K. Ladányi Miklós, Hajnal István és id. Horthy István e. m. gondnokok elhunytáról s erről értesíteni határozza az illető egyházmegyéket.

Az időszaki esp. jelentés után Ujfalussi Béla 14 év óta tanácsbíránk lemondó levele s meleg bucsuja őszinte sajnálattal s meghatottsággal töltötte el a jelenlevőket s teljes lélekkel viszhangozva az elválás buja alatt keletkezett érzékeny istenhozzátokat, a már másodizben beadott lemondást elfogadta e. megyénk s a megüresedett t. birói állásra elrendelte a szavazást.

Hideg József lemondását azonban az általa annyi elismerésre méltóan betöltött jegyzői hivatalról nem volt hajlandó elfogadni s így az ő igazán becses tehetségeit továbbra is használjuk.

A szavazatbontó bizottság jelentéséből értesült egyházmegyénk azon már előbb köztudomásra jutott tényről, hogy e. megyénk zsinati képviselőül Görömbei Péter és Gencsy Albert lettek megválasztva; pótképviselő Dr. Mezőssy Béla és a második szavazaton Nagymáté Albert főjegyző, áldja meg az Isten munkáját!

A felsőborsodi s ugyan ilyen tárgyban a heves-nagykunsági egyházmegyék átiratait együtt tárgyalta a közgyűlés s a congressustartás eszméjét elvetve,

a hivatalos hatóságok útján követeli egyházmegyénk a 2400 k. lelkészi fizetési minimumot s a congressusra helyesli a heves n.-kunsági egyházmegye határozatát.

Nem járul hozzá e. megyénk a beregi e. megye indítványához a kerület új beosztása ügyében. Altlában sem, de ránk f.-szabolcsiakra éppen nem látjuk a felosztásnak semmi áldásos, de még hasznos voltát sem.

Ezután az esperes évi jelentése került tárgyalás alá. A jelentés egyházunk közös nagy kérdéseit is felölelő, de egyházmegyénk legaprólékosabb ügyeit is figyelemmel kísérő, tartalmilag és alakilag kiváló gonddal készített s nagyszabású tanulságos munka s mint ilyen köszönettel fogadtatott s jegyzőkönyvbe felvételre került. Ennek a valláserkölesi állapotot feltűnítő részéből jólesett hallani, hogy az 1903. év egyházmegyénk legtöbb gyülekezetében a serény, zajtalan munkának, a lassú, de szakadatlan belső megszilárdulásnak s haladásnak éve volt; hogy a baptisták, nazarénusok s felekezetnélküliek, ha nem sikerült is őket egyházmegyénk területéről teljesen kiszorítani, de nem is szaporodtak s terjeszkedési törekvéseik sikerrel nem jártak sehol.

Örömmel hallotta e. megyénk azt is, hogy a különféle egyletek és szövetkezetek évről évre szaporodnak s ezen irányban tovább haladásra buzdítja egyházmegyénk gyülekezeteinek vezéreit s előljáróit.

Szinte meglepetésszerűen, de annál lelkesítőbb örömmel értesült jelentésből e. megyénk a kegyes adományok 37002 k. 18 f.-re rugó összegéről, a mely az 1902. évi 17425 k. 8 fillérnek a kétszeresénél is több 2152 koronával. Az áldozatkészségnek évről évre fokozottabb mérvben való nyilvánulása egyházi életünk sok bajai és küzdelmei között reménnyel s örömmel töltheti el még a borongó s aggódó lelkeket is. Természetesen az összes adományok is meg lesznek örökítve az esperesi jelentés keretében.

Egyházmegyénk összes egyházaiban bevétel 612791 kor. 53 fill. Kiadás 571354 k. 59 f. Maradvány 47044 k. 39 fill. Hátrány van kint 49427 k. az adósságok összege 362,395 k. Alapok tőkéje 22 cimen 317,121 kor. Templom jó karban 69 egyházban, újra építendő 4 egyházban, javítandó 18-ban.

Iskola jó 75 egyházban; fejlesztendő, javítandó s újra építést igényel 16 egyházban. Paplak jó 65 egyházban, újra építendő 11, javítandó 15 egyházban. Tanítótlak jó 71 egyházban, újra építendő 10 s javítandó 10 egyházban. Új építkezésre 54083 k. épületek javítására 23648 k. fordítatott. Tankötelesek száma 12075; ebből iskolába jár 9319 ismétlő tankötelesek száma 4333, ebből iskolába jár 2935. Konfirmáltatott 1555. Szaporodott e. megyénk 1903-ban 979 lélekkel. A tanügyi bizottság elnökének jelentése szintén kinyomattatik jegyzőkönyvünkben; ennek kapcsán vita s erős határozat keletkezett egyházkerületünk tankönyvkiadványainak használata érdekében. A számvizsgáló bizottság jelentései s ezek kapcsán a múlt évi számadások elfogadtattak, megerősítettek; jóváhagyattak a jövő évi költségeloirányzatok. Az internátus fejlődésére vonatkozó előleges jelentések megelégedésére szolgáltak egyházmegyénknek. Egyházmegyei gyámpénztárunk mérlegének helyreállítására egyhangulag elfogadtatott a számvévőszék azon indítványa, hogy a tagokért ezután ne fizesse a gyámpénztár az országos gyámpénztárnak a 2¹/₂% tagsági díját, hanem ezt maguk a tagok fizessék.

Andrássy Kálmán tanácsbíró indítványára ki- mondja e. m. gyűlés, hogy a Magyar Szó rendszeres támadását Br. Bánffy Dezső ellen, mint egyetemes konventünk elnöke ellen, nem helyesli s nem azt sem, hogy a nevezett lap, mint a protestáns papság képviselője, annak nevében s cége alatt akarja irányítani a protestáns és az országos közvéleményt.

Apróbb s illetve nem közérdekű ügyek mellőzésével még csak azt említem fel, hogy 6 közig. és 2 fegyelmi ügy is foglalkoztatta e. megyénk bíróságát. Az utóbbiak kellő alap hiányában felmentéssel végződtek.

Korocs József

berceli lelkész.

IRODALOM.

Felhívás előfizetésre! A „Theologiai Szaklap” Isten segítségével átküzdötte immár a kezdet nehézségeinek legterheesebb részét s a decemberi számmal a harmadik évfolyamot kezdi meg. Miként a második, úgy a harmadik évfolyam is öt számból fog állani. Csakis így sikerül majd a polgári év szerint való beosztásra térni, a minek lehetővé tételéért első sorban a Magyar Protestáns Irodalmi Társaságot illeti a köszönet.

A lefolyt két esztendő sok értékes tapasztalattal gazdagított benánnket. Ezeket a tapasztalatokat folyóiratunk erősítése érdekében felhasználni nem késlekedünk. A lelkész urakat különösen is érdekelné fogja, hogy a gyakorlati theologia kérdéseinek szakszerű tárgyalására kiváló szakferfiak vállalkoztak. Más téren is sok új erővel gazdagodik és erősödik az a kis írói gárda, a mely Szaklapunk köré eddig csoportosult.

Új programot adni nines okunk, mert meg vagyunk arról győződve, hogy helyes irányban indulunk. Hisszük is, hogy edigi munkálkodásunkkal tanubizonyosságát adtuk annak, hogy céljaink biztos tudatával, a tárgy igaz szeretével és a foglalkozásban való erős lelkesedéssel viszzük felvett munkánkat. S hisszük azt is, hogy az önálló kutatásokon alapuló s magyar észjárással művelt magyar theologiai irodalom és tudomány megerősödéséhez és fejlesztéséhez Szaklapunk nemesak nagy mértékben hozzájárul, de sőt ennek az eléréséhez nélkülözhetlen tényezőnek bizonyul.

Az őskeresztyénség életének és irodalmának kutatása és megismertetése, valamint a magyar protestáns irodalomtörténet szakszerű művelése ezután különös gondoskodásunk tárgya lesz. Hasonlóképp élénk figyelemmel fogjuk kísérni a külföldi tudományos theologiai irodalmat. Lapszemlénkben minden nevezetesebb külföldi közleményről megemlékezünk, feltárván, hogy a szakember mit, hol talál, de egyúttal tájékoztatván arról is; vajjon nyer-e valamit, vagy nem? A könyvismertetést is tovább folytatjuk, s, hogy ott a magyar theologiai irodalom teljes képét adhasuk, ez úton is kérjük hazai íróinkat, hogy munkáikat a szerkesztőségnek ismertetés végett beküldeni sziveskedjenek.

A „Theologiai Szaklap” ezután is negyedévenként, és öt ives füzetekben fog megjelenni.

Az előfizetés is a régi marad: önálló keresetűeknek évi 6 korona, theologus ifjaknak évi 4 ko-

rona. Az előfizetést kérjük legkésőbb az első szám vétele után, de mindenkor egy összegben Raffay Sándor theol. akad. tanár címére Pozsonyba küldeni.

Kérjük a theologiai tudománynak, s különösen is a magyar theologiai irodalomnak minden barátját; kérjük előkelő s vagyonosabb világi urainkat; kérjük a theologus ifjúságot is, hogy ez egyetlen magyar tudományos theologiai Szaklapot felkarolni s anyagiilag és szellemileg egyaránt támogatni sziveskedjenek.

Pozsonyban, 1904. szeptember 1-én.

A szerkesztőség.

K Ü L F Ö L D.

Külföldi egyházi élet.

Az amerikai ref. egyháznak egyik lapja a „Reformed Church Messenger“ érdekes dolgokat mond el az Egyesült Államok elnökének a valláshoz és egyházhoz való viszonyáról. Ez államban protestáns és pápista, zsidó és pogány, mohamedán vagy hitetlen, egyházon kívül álló egyaránt lehetne elnök, mivel az ország törvényei szerint a vallási pártállás határozottan tiltva van. S mindamellett van egy meg nem írott, látatlan törvény, mely az elnököknél a protestáns successiót szükségszerűvé teszi. Még eddig nem történt meg, hogy nem protestáns legyen a köztársasági elnök. 1860-ban Sewardnak a new-yorki érsekkel kötött benső barátsága bukásába került; azon tény, hogy egy jelöltnek, Blainenek közeli rokonai római katolikusok voltak, megbuktatta e jelöltet is, mert szállóigévé vált ama kijelentés „We do not want see a father-confessor in the White House“: nem akarunk gyóntató atyát látni a Fehér Házban. Sőt a közvélemény azt is megköveteli, hogy a jelölt buzgó protestáns legyen. Gresham megnyerhette volna a republikánus párt jelölését későbbi napjaiban, de köztudomásúvá lón, hogy laza, ugynevezett „szabad“ gondolkodású lett.

A mostani elnök és alelnökjelöltek vallási és egyházi viselkedéséről az illetékes lelkészek a következő jelentést tették: 1. *Roosevelt* elnökjelölt kommunikáns tagja az angol ref. egyháznak Washingtonban. Sohasem mulasztja el a vasárnap reggeli istentiszteleten való megjelenést, mikor a városban van. Felesége és gyermekei a püspöki protestáns egyházhoz tartoznak, de minden vasárnapon felesége, vagy valamelyik gyermeke kíséri a ref. templomba. 2. *Parker* a másik elnökjelölt először a holland ref. egyházhoz tartozott, s az istentiszteleteket szorgalmasan látogatta. Egyetlen leányát egy püspöki prot. lelkész vette nőül s most ő is az *episcopalis* egyház hive s ezen felekezet szokásai szerint színes ruhát viselve tagja a chorusnak. Nagyon szorgalmasan látogatja a templomot naponként egyszer. 3. *Fairbanks* alelnökjelölt a *püspöki methodista* egyház hive. Szorgalmasan látogatja az istentiszteleteket, az egyháztanács tagja; de teljesen nem tagja e felekezetnek, amire nézve a lelkészek elegendő okot hozott fel. De felesége teljes jogú egyháztag. 4. *Davis*, a másik alelnökjelölt a *presbyteri* egyháznak hive, s egy teljesen felszerelt templomot adományozott e felekezet számára. Vasárnaponként kétszer látogatja az istentiszteleteket.

Ime, mind a négy jelölt buzgó és hívő tagja Krisztus egyházának s bármiként üt is ki a választás ez év őszén, a Fehér Házban újra protestáns ember gyakorolja a főhatalmat a világ legelső országa felett s a győző alázatosan fog meghajolni Krisztus lobogója előtt, kinek szavára hallgatva fogja kormányozni honfitársait.

Az amerikai egyházi s általában a társadalmi életben nagy feltűnést keltett *Potter*nek, a new-yorki episcopalis egyház püspökének bátor fellépése, ki augusztus hó elején New-Yorkban egy vendéglő megnyitásánál ünnepi beszédet tartott s beszéde után egyházi éneket énekeltetett.

Hogy *Potter*nek cselekedetét kellőképpen megvilágítva láthassuk, előre kell bocsátanom az amerikai életnek felfogását a szeszes italok fogyasztására vonatkozólag. E tekintetben két óriási tulzással találkozunk. Az egyik párt „temperance“ lévén a szeszes italok mérsékelt élvezését is bűnnek tartja s még az urvaesőben sem fogad el szesz tartalmu bort. S a másik párt, hova főleg a munkások, még pedig legnagyobb számmal a bevándorolt irek, franciák, olaszok, lengyelek s magyarok tartoznak, a részegeskedést tulságba viszi a saloonoknak nevezett koreszmákban, melyek Amerikában gomba számmal találhatók és gyarapodnak napról-napra. Nem is kell bővebben bizonyítgatni, hogy a salooni élet, — hol a dohos, füstös levegőben tölti a munkás ember szabad idejét s nem is asztalok, hanem a folyton friss italokat szolgáltató csap körül, — testi s lelki életére, anyagi állására és erkölcsére egyaránt káros, romboló hatást gyakorolt s e betegség gyógyítása lehetetlen volt eddig, mert a mértékletes párt a szeszes italok teljes megtagadását kívánta és kívánja, az állandó részegeskedésből pedig idáig nagyon hosszú és nehéz uton lehet jutni.

Uppen ezért dicséretes a *Potter* püspök bátor fellépése. Ő nem hajlik a temperancek tulzó pártjához, józan eszére s a bibliára támaszkodva azon a nézeten van, hogy a szeszes italok mértékletes élvezése nem bűn. Pártolta teljes erejével azon mozgalmat, melynek célja egy eruópai mintára berendezett vendéglő (tavern) fellátása volt, hol pénzsovár koreszmárosok zaklatásától menten fogyasztja el a betérő munkás pohár sörét vagy borát s azután távozik józan elmével. Beszédében a többek között ezeket mondotta: „Én több klubhoz tartozom s, ha időmet jól akarom eltölteni, ezeket látogatom. De mit csináljon azon szegény munkás ember, ki egész napon, vagy éjszakán át dolgozik és pár pernyi szórakozást keres?“

Potter püspököt a munkás népnek szeretete indította arra, hogy szembeszálljon társadalmának téves, fariezusi gondolkodásmódjával és püspöki tekintélyével bizonyítsa, hogy egy pohár sörnek vagy bornak az elfogyasztása még nem halálos bűn. Az alacsony rajongó felekezetek, (baptisták, methodisták) erősen támadják *Pottert* és egész vicegyárat rendeztek be ez alkalomból, melynek termékeivel a templomokban, gyűléseken és lapokban egyaránt tractálják a közönséget, de az bizonyos, hogy a részegesség megtörésére *Potter* püspök többet tett őszinte, nyílt fellépésével és állásfoglalásával, mint a részegséget csupán csak ostorozók és kigúnyolók nagy serege.

Chicagó Ills.

Nánássy Lajos.

a többek között így szól: „Szerény körülmények között, ifjú korunkban éjt napot egygyé tevő megfizetett munkásságunkkal, kivivott társadalmi állásunk rangjának is megfelelően viselkedve, folytonos takarékoságunkkal jutottunk el Isten kegyelméből mai állapotunkra.” Egyszerűen élő, takarékos, a jó téteményekben el nem fáradó volt az Istenben boldogult özvegy haláláig. Már férje halálakor egy új iskola létesítésénél 2000 frtnyi adományt tett az egyháznál, majd a tabáni városrészben építendő templomra 1000 frtot adott, 400 frtot ajánl egy néprajzi muzeum alapítására; 100 frttal alapító tagjává lett a ref. nőegyletnek, melynek megalakulásától kezdve elnöke és jóltevője volt. A férjével együtt alapított városi szegény menház istápoljtait gyakorta meglátogatta s tele kezekkel osztogatta szét közöttük jó szíve áldásait mindannyiszor. Ez elesett öregek és árva gyermekek csoportja, szemeikben a hála és fájdalom könnyeivel, egészen az evangéliumi Thabitához teszük hasonlóvá az ő koporsóját; e felett is elhangzott Péter apostol szózata: „Thabita kelj fel!” Es felkelt ő is az ő istápoljtainak áldó szeretetében, az ő nevét viselő számos alapítványban, minden jók szívében, a kik az ő keresztyéni életének eredményeit méltányolni tudják! Eletrajzi adatai: Szülei voltak Küry András jászkun kerületi főügyész és Abai Nagy Teréz. Született Kunfélegyházán 1827-ben. Anyja Nagy Ferencz esongrádmegyei főügyész leánya lévén, a nagyatyjához Vásárhelyre került. Itt ismerete meg Kovács Ferencz ügyvéd s 1848-ban kelt vele egybe. Gyermekek nem volt. Buzgó vallásosak lévén: megértették a keresztyéni szeretet magasabb hivatásra kötelező szavát: jótékonyosságuk által — úgyszólván — a Gondviselés áldásaivá lettek a hódmezővásárhelyi társadalomra nézve. Legyen áldott emlékezetök! . . .

— **Államsegély egyházkerületünk számára.** A szokásos évi államsegélyt egyházkerületünk részére a vallás és közoktatásügyi miniszter szept. 3-kán kelt 72.426. sz. átirata kapcsán küldte meg főtiszt. püspök urunkhoz. Ez az államsegély ez idén 146 290 korona, tehát több, mint a mennyi eddig volt. Erre a többletre különben szükség is van mert a mint azt lapunk olvasói jól tudják, ebből a segélyből a felesleg ez alkalommal a zsinattartás költségeire fog fordíttatni, tehát ezen a címen hiveink és egyházaink nem fognak megterhelhetni.

— **Egyházkerületi egyházi Értekezlet.** Tisztelettel fölkérem Értekezletünk rendes tagjait, hogy f. évről való tagságdijaikat, a 2—2 koronát, illetőleg a kik a mult 1903. s esetleg még előző évről, vagy évekről is hátralékban vannak, teljes tartozásukat legyenek szivesek hozzám f. hó 25-ig beküldeni, mert ezen idő lejártával külön levélben leszek kénytelen az illetőket tagsági illetékeik befizetésére felszólítani, a mi reám nézve is nagy munkával járó kellemetlen feladat s Értekezletünknek is tetemes kiadást okoz. Debrecen, 1904. szeptember 5. Csiky Lajos. értekezletti pénztárnok.

— **Seprődi János** kolozsvári tanár bírálata a próba énekeskönyvről, mint a protestáns Szemléből való külön lenyomat önállóan is megjelent. Ára 1 k. Kapható szerzőnél Kolozsvárt, Farkas-u. 17.

— **Értesítés.** Tisztelettel értesítem lelkész társaimat, hogy templomi imádságaim (vasárnapiak, évszakiak, ünnepek és alkalmiak,) még e hó folyamán kikerülnek a sajtó alól. A munkát a gömöri ref. egy-

házmegye lelkészi testülete adja ki, előleges megbíralás alapján. Ára, jó erős papíron, öreg betűs nyomással, egész vászon kötésben, 4 (négy) korona lesz. Megrendeléseket elfogad *Lévai Izó* könyvkereskedése. Rimaszombat, 1904. szeptember 5. *Czinke István* ref. lelkész

— **Halálozás** Fájdalomtól mélyen lesujtva jelentjük a többi rokonok nevében is, hogy forrón szeretett nagynénénk: b. e. Kovács Ferencz volt országgyűlési képviselő és királyi tanácsos özvegye: **Küry Terésia** asszony f. hó 2-án, hajnali 1 órakor, rövid szenvedés után, életének 77-ik évében elhalálozott. Temetése f. hó 4-én d. u. 3 órakor először a IV. ker. Andrassy-utca 20. számú gyászházánál való imádsággal, aztán az újtemplomban tartandó gyászbeszéddel fog történni s az Arany-temetőben levő családi sírboltba, elhelyeztetni. Hm.-Vásárhely, 1904. szeptember 2. Áldott legyen az Istenben boldogult nemes szívű nőnek emlékezete! Küry Géza és neje Györfy Ida gyermekeikkel. Küry Andor és neje Hajnal Jolán gyermekükkel. Küry Albert és neje Bartus Irén gyermekeikkel.

Tartalom-jegyzék: A theologusok képzése kérdéséhez. Csiky Lajos. — Tárcsa: Pár szó Sylvester Doktor leveleihez. Birtha József. — Temetési énekeink a multból. Földváry László. — Tárgy: Egyházkerületünk gymnasiumainak állapota az 1903/4. iskolai évben. — Válasz „Bihárinak.” Paedagogus. — Közéletünk: Gondolatok az egyházkerületi jegyzőkönyv felett. T. — Elismerést az érdemnek. Csapó Péter. — A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Körösvölgyi. — A felső-szabolcsi egyházmegye őszi közgyűlése. Koröcz József. — Irodalom. — Külföld: Külföldi egyházi élet. Nánassy Lajos. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat.

A békésbányai ev. ref. egyházmegye kebelében levő csorvási ev. ref. lelkészi állásra.

Javadalma a következő:

1. Szabad lakás 2 szobával és melléképületek, melynek belső és külső rendbentartásáról az egyház gondoskodik.

2. 7 $\frac{1}{2}$. Hét és fél hold szántó föld használatára (1100 □ öl), melyet az egyház szántat és vettet, adóját viseli, magot a földbe lelkész ad és innen való eltávoztakor felét a földben benne hagyni tartozik.

3. 400 Négyszáz korona készpénz évnegyedenként előre fizetve.

4. 24 hektoliter buza.

5. 12 hektoliter árpa.

6. 20 g köszén

7. 2 öl tüzifa

8. A kerületi szabályrendeletben megállapított stóla.

Ezekhez jönni fog az állami fizetéskiegészítés (congrua).

A kert használata, mely 1500 □ öl a lelkészt illeti, de kiköti az egyház azt, hogy ha

templom vagy iskola építésénél területre szükség lesz, az ezen kertből szakíttatik ki.

A lelkészi állomás IV-ed osztályú.

A megválasztandó az egyházmegyei nyugdíj- és gyámintézetnek jogosított és kötelezett tagja leendő.

Ezen állomás a választás megerősítése után azonnal elfoglalandó.

Pályázati határidő folyó évi október 15-ik napja.

Kellőleg felszerelt pályázati kérvények Dombi Lajos espereshez Gyula (Békés megye. Posta helyben) küldendők.

Kiss Áron
püspök.

Pályásat férfi négyes karra.

A debreceni ev. ref. Főiskola a Kövesdi János kegyes alapító énekkari alapítványából a végrendelet érteimében ebben az évben *férfi négyes karra írott eredeti népdalegyvelegre* hirdet pályázatot a következő feltételek mellett.

1. A szöveg népies tárgyú, s az alapítók emlékünnepején előadható legyen.

2. A kidolgozás legyen dallamos, szabályos; nagyon nehéz ne legyen.

Nagyon magasra (tenornál *a*-n felül), nagyon mélyre (bassusnál *f*-nél alább) ne terjedjen.

3. A pályamű vezérkönyv alakban irandó, *egy* eredeti példányban és *két* másolatban küldendő be. Magán énekrészek kerülendők.

4. A pályamű idegen kézzel írva, a szerző nevét rejtő jelígyés levéllel ellátva (amelyben a szerző lakását és állását jelezze) 1904. December 15-ig alulírott lakására küldendő, később érkezők figyelembe nem vétetnek; a jelígye a pályaműre is ráirandó.

5. *A szerzőnek a pályaműbiróság csak egy tagjával megismertetése is a pályázók közötti kizárást vonja maga után.*

6. A pályadíj csak abszolút becsü műnek adatik ki.

7. A díjazott mű *minden tekintetben* a főiskolai énekkar tulajdona marad.

8. A pályadíj 300, azaz három száz korona, melyet a főiskolai pénztár fog a jutalmazottnak elküldeni. A pályázat eredménye ugyanezen lapban 1905. január első felében fog közöltetni.

Debrecen, 1904. szeptember 10.

Mácsai Sándor

a főiskolai énekkar vezető tanára. Debrecen.
Szent Anna-utca 29. sz. a.

Most jelent meg

a legújabb

Nagy képes Tankönyv

és

Tanszerárjegyzék

az 1904—905. tanévre melyet kívánatra **ingyen** és **bérmentve** küld meg a nagytiszteletű **Lelkész** és **Tanító** uraknak

HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.

előbb

László Albert és Társa

könyv és tanszerkereskedése,

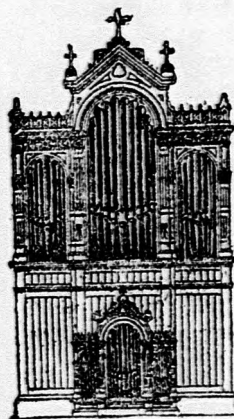
a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos
bizományosa
DEBRECENBEN.

Országh Sándor

orgonagyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel” és Ferencz József lovag-„renddel” kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.
Készít kellemes és tömör hangú, legjobb és legújabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kiseb orgonák készletben vannak. Szolid munka és jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Árjegyzék és részletes tervezet kívánatra
díjmentesen küldetik.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrendszer szerint, golos-ládaival. Biztos működésért még a **legnedvesebb templomban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak. — Elvállalok továbbá

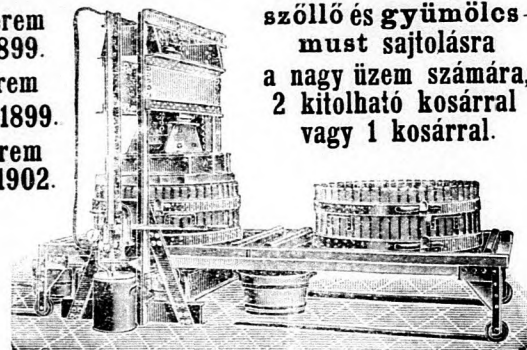
régi orgonákat átalakítás, javítása és hangolása a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

Hydraulikus sajtók

Arany érem
Szeged 1899.
Arany érem
Budapest 1899.
Arany érem
Pozsony 1902.

szőlő és gyümölcs-
must sajtolásra
a nagy üzem számára,
2 kitolható kosárral
vagy 1 kosárral.

hydrau-
likus
sajtóért

Bor-, gyümölcsbor- és gyümölcsnedv-sajtókat kézihajtásra Herculesnyomóerő szerkezettel, fa- vagy vastányérrai.

**Gyümölcs és szőlő-órlóket,
bogyozógépeket,**

Gyümölcs-aszaló-készülékeket

gyártanak és szállítanak jótállás mellett mint különlegességet a legújabb szerkezetben

MAYFARTH PH. és TA. BÉCS, II/1.
különlegességi gyár gyümölcsértékesítési gépekben.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.
Megrendelések idejekorán kéretnek.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTA TOTTT : 1845-BEN.